

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

8. De modo Exordij. An debeat esse argumentosum & floridum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Antea quidem (viri Athenienses) & propter vitæ flagitia, & ob crimen prodicionis, haud mediocri supplicio dignus erat hic Demades, nunc autem vel maxime, postquam recenti facinore damnum huic ciuitati, & dedecus sempiternum inuulsit.

Hoc rursus exordium in tres formas diuidit Hermogenes, sed leui fundamento.

Sex exordiorum fontes.

Itaq; omnis tot Rhetorum commentis, & nominibus, puto exordia rectè ad sex capita posse reduci.

Exordium ab adiumentis.

Primum locum obtinent ea, quæ sumuntur ab adiumentis, quorum seges vberissima est, & multiplex, quot genera personarum, conditionum, locorum, temporum, causarum, modorum, in quibus infinita est varietas, tot nascuntur exordia.

Exordium ab expositione finis.

Secundum ea, quæ sunt à simplici, & rotunda expositione rei, seu consilij, quod suscipit orator, idque sine fuce, & calamistris. Vt causa, hæc agitur contra sacrilegum, &c. Elis beata ciuitas à me commendatur.

Exordium ex visceribus rei quid.

Tertium ea, quæ à visceribus rei, hoc est, internis principijs sumuntur, vt cum, quis vituperandum Philippum sibi proponens, orditur ab hoc communi theoremate. Necessariam esse virtutis laudem, & vitij vituperium, quod ex vitroque ciuitati non mediocris creetur utilitas.

Tale exordium Aphtonij Sophistæ.

Ὅτι τὴν ἀρετὴν ἰπαιῶν χάρις, οὐτὶ τὴν κακίαν ἴψα φόβος προσέκειν καταμύλων, ὅτι ἡ δὲ ἀμφοτέρων ἰκατάλιπται κίρσις. ἰπαικμίνων μὲν ἀγαθῶν καὶ σομίων δὲ παντῶν.

Exordia ab exemplis.

Quartum, quæ sumuntur ab exemplis, parabolis, iconibus, fabulis, procerbijs, apophtegmatibus, &c. quæ plus habent pompe, & circutionis: nos inferius exempla asseremus.

Exordium ab inuocatione.

Quintum, quæ ab inuocatione; quale est exordium orationis de corona apud Demosthenem, & Cicetonis, pro Mutæna.

Exordium ex abrupto.

Sextum denique, quæ ducuntur ex abrupto; quæ vt magis calida sunt & incensa, peculiarem merentur locum. Ad hæc capita omnia, vel saltem præcipua, reduci posse existimo. Sed de istis posthac fusius in exemplis.

De modo exordij.

An debeat esse argumentosum, & floridum.

C. A. P. V. T. VIII.

Omne ab exordio probationem remoueri nonnulli Rhetores volunt. Alioqui quomodo (inquiunt) à confirmatione discernetur exordium, si præter rationem suam argumentari, & probare nitatur. Deinde cum ad probationem mentes auditorum comparate debeat, ipsum omni argumentatione carere oportet. Sed tamen constat multa, eaq; industriorum oratorum exordia, iacta quædam habere probationum fundamenta, & sparsa veluti rationum vestigia, quæ deinceps sensim latius manant incrementis. Quamobrem in hac questione, & exordia, & argumentationis, vt petimagna sunt, atque illustri varietate, longè distinguenda esse videntur. Si exordia sunt ducta à circumstantijs rerum, iisque ad causam non adeo pertinentibus, sed tantum ornatus, & excursionis gratia, ea aut plurimum proemia nihil continent argumentosum. Si vero testij generis sint exordia, quæ à rerum visceribus, & internis veluti principijs ducuntur, recipiunt argumenta non quidem omnia, sed ea maxime, quæ sunt à genere, ita enim grauius, & liquidius influunt. Sic dicturus contra adulteram exorditur à feditate adulterij, & laude castitatis, quo fit vt simul præparet animos, simul etiam causam fulciat, & ad orationem commodius delabatur. Hoc opinor voluit Quintilianus cum præcepit, ne exordium sit argumentosum nimis, vt confirmatio. Nec prorsus sine argumentationibus vt est narratio.

Quo charactere attinet, simplici cultu exordia esse debere contendunt: & id quidem rectè, si præsertim generis iudicialis, aut scribenda etiam deliberatiui ratio habeatur, in quibus nimis compta, pro suspectis solent esse exordia. Quis enim ineptum non putet, si cum totum orationis genus sobrium, & graue esse debeat, initium fuce, & pigmentis sit delibatum. Neq; tamen esse oportet nimis grandis, & auste.

De exordiorum communibus præceptis.

CAPVT IX.

CVrare igitur oportet in grandi præsertim oratione aditus honestos, vt in Basilicis præclara vestibula: sed tamen est in ijs plerumque elaborandis difficultas, vt expeditius sit orationis exitum inuenire, quam principium. Ego missam faciens syluescentium præceptorum congeriem, primum explicite pauca, & necessaria de exordio subijcio, mox nostro more χαραγῶν exempla præceptorum rationibus subiungo.

In exordio considero nomen, definitionem, diuisionem, partes, vitia, virtutes, & tractationem.

Exordium dictum est metaphora ducta à Textoribus, Procemium à Citharædis, vt testatur Magnus Aurelius Cassiodorus in compendio Rhetoricæ. οἶμα (inquit) cantus est, & Citharædi pauca illa, quæ antequam legitimum certamen inchoent, emerendi gratia canunt, procemium nominarunt. Oratores quoque ea, quæ prius ordiuntur orationis causa, ad conciliandos sibi iudicum animos præloquantur, procemij appellatione signarunt.

Exordium (inquit Cicero) est principium orationis, per quod animus auditoris, vel iudicis constituitur, vel apparatus ad audiendum.

Eius duo facit genera, procemium, & Ephodon siue insinuationem.

Procemium est apertum principium.

Ephodos est subdolum initium, occultius inrepens in animos iudicis (inquit Fortunatianus) Sed de hac exordiorum diuisione plenius antea dictum est.

Partes exordij nonnulli quatuor asserunt, quamquam istud vbique non obseruetur. Notatur tamen per unque *Expositio, Ratio, Redditio, & Comprobatio*. Expositio est oratio rem indicans, vt *neminem vestrum latet (Quirites) quanta mala Carthaginenses propter vestigalium magnitudinem patiantur*. Ratio est causa quæ redditur expositionis, vt, *Neque enim res ita parua est, vt latere possit*. Redditio est breuis assumptio, seu complexio eius, quod expositio, & ratione conficitur. *Vos autem decet Quirites pro gloria, & laude vestri nominis tributa miseris diminue e.*

Hh 2 Com-

Exordia
& aditus
honesti.
Apianus
Rhetor
Græcus
multas
habet ma-
xime de
exordij
iudiciali-
bus præ-
ceptorum
minutias,
quas vi-
dere licet
Rhetor.
Græc. p.
682.
Exordij
nomen, &
definitio.
Cassiodo-
rus in Rho-
toricæ cõ-
pendio.

Quint. l. 4

Exordium
ceteris
partibus
esse in-
suumdum.

Exordiorum
locos com-
munes ha-
bebant
antiqui
Oratores.

Cicero
habuit
volumen
exordiorum.

Exordia
adscitita.

& austerâ, sed quod eruditè notat Halicarnas-
seus in libro τὰ ἐν ἀρχῇ τῶν λόγων δευτέρως
plus habere suauitatis, quam maiestatis, ne ni-
mia gravitate, quos conciliatos esse volumus,
auocent auditores. At verò in orationibus ex-
ortatiuis, quæ non ad suasionem, sed delecta-
tionem instituuntur, longè alia ratio, & vehe-
menter errant, qui hæc genera vna ratione
præcepti complectuntur. Oportet enim hæc
procemia compta esse, florida, veneribus, &
gratius pullulantiâ, quamquam nolim esse ali-
quid, aut translatum audacius, aut ab obsoleta
veritate, aut poetica licentia sumptum. Non-
dum enim recepti sumus, & custodit nos re-
tens audientium intentio: magis conciliatis
animis, & iam calentibus hæc libertas, si modo
vnquam toleranda est, feretur alacrius.

Præterea ceteris orationis partibus vniti
exordia, adaptarique operæpretium est, ne à
toto corpore disiuncta, intrusa potius, quam
propria esse deprehendantur. Hanc artem ta-
men plerique veteres tenuerunt, vt locos sibi
exordiorum communes facerent, quibus pro
occasione vterentur, quamquam ea opinor ma-
gna dexteritate reliquo corpori insuebant, vt
nihil violentum cerneatur. Hoc sibi excidisse
testatur M. Tullius, qui libro, quem de glo-
ria conscripsit, procemium vnum ex suis Aca-
demiciis inseruit. Sic autem ille ad Attic. libi.
16. c. 5.

De gloria librum ad te misi, & in eo proce-
mium, id est, quod in academico tertio. Ide-
uenit ob eam rem, quod habeo volumen pro-
cemiorum, ex eo eligere soleo cum aliquod
obvypa. u. s. institui. Itaque iam in Tuscu-
lano, qui non meminisse me abulum isto
procemio, conieci idem in eum librum, quem
tibi misi. Cum autem in naui legerem acade-
micos, agnouit erratum meum. Itaque statim
nouum procemium exaravi, & tibi misi, tu il-
lud desecabis, & hoc agglutinabis.

Hoc qui faciunt pueri, sine iudicio ex alijs
authoribus exordia, malè suis tyrocinis ap-
tantes persæpè corpori equino, humanum
caput coguntur adtexere. Iam ad præ-
cepta magis familiaria, & ex-
empla deuencia-
IULIUS.

(*) (*)